

OM MAKT M M

Vi har under de senaste åren haft en relativt nyvaknad och intensiv debatt i Sverige om maktförhållandena i näringslivet och samhället. Frågan har utretts och analyserats i bl a Lars Lidéns bok "Makten över företaget" och nu senast i "Koncentrationsutredningen". Därutöver har som alla vet maktfördelningens problem aktualiserats i den politiska debatten, i första hand på initiativ av en del yngre vänsterpolitiker.

Eftersom frågan om vem eller vilka som har den faktiska makten, dvs i realiteten fattar alla viktigare beslut, måste anses vara grundläggande för de flesta medborgarna i snart sagt vilket samhälle som helst, är det förvånansvärt att maktproblemet diskuterats och analyserats så litet i vårt land under tidigare år. För den som i den aktuella debatten snabbt vill sätta sig in i maktproblemet viktigaste frågeställningar är det tunnsått med svensk litteratur förutom de båda ovan nämnda böckerna. Som en viktig komplettering till deras diskussion av maktproblemet kan den tidigare i år Sverige-aktuelle *John Kenneth Galbraith* rekommenderas. Hans senaste bok "Den nya industristaten" innehåller väsentlig analys och synpunkter på maktförhål-

landena i det amerikanska samhället (se recension i Industriförbundets Tidskrift nr 1 1968). Den som vill följa Galbraiths maktdiskussion från början har nu fått en bra möjlighet genom att hans egentliga debut- och genombrottsverk "American Capitalism" nu har utgivits i svensk pocketupplaga: *Amerikansk kapitalism. Begreppet tillbakahållande makt.* (Bokförlaget PAN/Norstedts, Stockholm 1968, 196 s, pris 13:50). Den amerikanska upplagan kom för första gången år 1952 och reviderades i en andra upplaga 1956. Det är den senare som nu översatts till svenska.

De som har förmågan att finna på träffande och slagkraftiga beteckningar på relativt allmängiltiga förhållanden tycks ha stora möjligheter att bli berömda just på grund av sin fyndighet i formuleringen. Det gäller i särskilt hög grad Galbraith. Det var i "American Capitalism" som han introducerade begreppet "countervailing power", dvs tillbakahållande makt, och med hjälp av det försökte bygga upp stommen till en teori om hur det moderna, kapitalistiska näringslivet i USA fungerar. Eftersom Galbraiths författarskap tycks vara en kontinuerlig dialog kring i stort sett samma problem är det naturligt att maktfrågan är central också i hans senare böcker, framför allt "Överflödets samhälle" och som sagt "Den nya industristaten".

En huvudtanke i "Amerikansk kapitalism" är att det klassiska konkurrenssystemet i näringslivet med olika grader av perfekt konkurrens i den moderna industristaten ersatts av en konkurrens av annat slag, grundat på balansmekanismer mellan olika företag, företagsgrupper och

sektorer i det ekonomiska livet. Galbraith menar att de flesta politiker och ekonomer inte riktigt insett att ett sådant konkurrenssystem vuxit fram och att detta relativt nya system i själva verket är en lösning som tillfredsställer politiker av de mest skilda färger, i första hand både liberaler och konservativa i amerikansk mening. Framväxandet av tillbakahållande makt är enligt Galbraith helt enkelt ett av de fundamentala dragen i den moderna kapitalistiska ekonomin. Detta balanserade system gör att man i princip inte behöver vara så rädd för de många monopol- eller oligopolföretag som vuxit fram under de senaste årtiondena i alla industrialiserade länder och som enligt Galbraith är en nödvändig förutsättning i en framstegsinriktad ekonomi. Deras makt balanseras nämligen av tillbakahållande makt både på marknaden för produktionsfaktorer och för deras avsättning. Löntagarnas organisationer utgör ett viktigt exempel på tillbakahållande makt, de stora detaljhandelskedjorna ett annat. På de områden där tillbakahållande makt har haft svårigheter att spontant växa fram har ofta staten hjälpt till och Galbraith menar att detta i själva verket är en av huvudorsakerna till den växande offentliga sektorn i en utvecklad ekonomi.

Galbraiths maktdiskussion i "Amerikansk kapitalism" är numera klassisk och behöver därför inte redovisas mera i detalj. Men det är särskilt intressant att ta del av den i anslutning till Galbraiths senaste bok. Uppenbarligen har han nu tvingats ompröva några av sina väsentligaste slutsatser i "Amerikansk kapitalism". Han hävdar i "Den nya industristaten" att de stora industriföretagens makt är betydande och att de åtminstone ännu så länge möter mycket svagt motstånd från andra delar i samhället. Just därför uppmanar han de intellektuella och universitetsfolket att utöva den tillbakahållande makt mot storindustrin som de har resurser till. Galbraith säger i "Den nya industristaten" rent ut att fackföreningarnas makt är i avtagande och han tycks inte heller ge mycket för den tillbaka-

INDUSTRI FÖRBUNDETS TIDSKRIFT

— forum för kvalificerad näringsdebatt
10 nr/år • Prenumeration 25 kr • Pg 462

hållande maktens effektivitet på storindustriernas avsettningsmarknader. Var har egentligen de stora och ur maktbalanssynpunkt viktiga detaljhandelskedjorna från "Amerikansk kapitalism" tagit vägen? Galbraith erkände också i en radiointervju vid sitt besök i Sverige att han i detta avseende numera reviderat sina tidigare idéer.

En revision av gamla idéer behöver inte betyda att de är helt värdelösa eller ointressanta. Tvärtom tycker jag att Galbraiths synpunkter i hans genombrottsbok fortfarande är värda att ta del av och att hans diskussion om maktbegreppet och maktbalansproblemen i det amerikanska näringslivet i stort sett fortfarande har betydande allmängiltigt värde. Boken innehåller dessutom diskussion kring en rad andra väsent-

liga samhällsekonomiska frågor. De kanske inte är framförda med den överlägsna elegans som blivit Galbraiths kännetecken på senare år men höjer sig ändå betydligt över genomsnittet inom den ekonomiska litteraturen. Redan här visar Galbraith sin analytiska styrka i det samhällsvetenskapliga och inte renodlat nationalekonomiska betraktelsesättet och han gör det med stora inslag av humor och ironi, egenskaper som han numera behärskar till fulländning. "Amerikansk kapitalism" kan rekommenderas till den som funnit glädje i "Den nya industristaten". De som ännu inte läst denna viktiga bok har nu chansen att på svenska läsa Galbraith i rätt ordning. Börja med "Amerikansk kapitalism" — gå sedan vidare.

Bengt Rydén